

Protokół obrad sejmowych

z dnia 24. kwietnia 1861.

Posiedzenie otworzył Xiążę Marszałek o godzinie pół do jedenastej, po zgromadzeniu się Posłów w liczbie 143 w przytomności kamisarza rządowego c. k. radcy nadwornego Wgo Jasińskiego.

Po odczytaniu protokołu obrad z dnia 23go kwietnia 1861 r. zauważał Poseł Hubicki, iż przy uchwale Izby nad wnioskiem rządowym, względem odebrania funduszków i zakładów przez Wydział krajowy, ominięta została jednogłośnie uchwały. — Po uczynionej poprawce ustęp ten protokołu z dnia 23. kwietnia 1861 jest następującej osnowy:

„Wniosek komisji specjalnej przez sprawozdawcę Smarzewskiego przedstawiony, dotyczący upoważnienia Wydziału krajowego do odebrania funduszków i zakładów został w zupełności jednogłośnie przyjęty.“

Na wniosek Posła Grocholskiego względem zrobienia poprawki w protokole obrad sejmowych z dnia 23. kwietnia 1861 w tym sposobie, ażeby przy wybranych zastępcach dla członków Wydziału krajowego, którzy przez całą Wysoką Izbę wybranymi byli, dodać nazwisko rzeczywistego członka Wydziału, dla którego zastępca wybranym został, Wysoka Izba tę poprawkę przyjęła; ustęp więc ten protokołu z dnia 23. kwietnia 1861 w poprawnym układzie opiewa jak następuje:

„Poseł Drohojowski zdał sprawę dotycząc obliczenia głosów na zastępców Wydziału krajowego.

Wybranymi zostali:

Dolański Ludwik, jako zastępca Maurycego Kraińskiego; Adam Potocki, jako zastępca Kornela Krzczunowicza, Kazimierz Grocholski, jako zastępca Oktawa Pietruskiego.

Zrzesztą protokół w dalszej osnowie zupełnie przyjętym został.“

Sprawozdawca komisji specjalnej do rozpoznania wniosków ustanowionej, Poseł Krzczunowicz, przedstawił następujący wniosek:

„Sejm uchwali:

- 1) Żądać od Władzy wykonawczej, ażeby przyspieszyła ostateczne a sprawiedliwe rozstrzygnięcie i ukończenie spraw służebnictw leśnych i pastwiskowych;
- 2) polecić Wydziałowi krajowemu rozpoznanie wniosków tej rzeczy dotyczących, i zdanie z nich sprawy na przyszłym Zgromadzeniu sejmowym.“

Poseł Ławrowski wnosi poprawkę, ażeby wszystkie działania dotychczasowych komisji serwitutowych zawiesić, a Wydział krajowy nowy porządek do załatwienia kwestyi serwitutowej ułożył, i Sejmowi do potwierdzenia przedłożył.

Dalszą poprawkę wniósł Poseł Ruczka, ażeby rekursy w sprawach serwitutowych nie przez władze administracyjne, lecz przez niepodległe sądownictwo rozstrzygane były.

Poseł Wodzicki postawił wniosek, ażeby do istniejących komisji serwitutowych przydani byli, oprócz urzędników, posiadacze na podstawie wyborów, do załatwienia spraw serwitutowych, żeby urzędnicy zaś przez Wydział krajowy potwierdzani byli, tudzież żeby zrzec się rekursów od wyroków.

Pan Ziemiałkowski postawił dalszy wniosek następującej treści:

Ażeby wniosek komisji specjalnej i wnioski już postawione, lub też stawić się mające, odesłać do Wydziału krajowego, ażeby wypracował projekt do ustawy, celem załatwienia spraw służebnictw, i takowe do zatwierdzenia Sejmowi przedłożył.

Wniosek Posła Ziemiańskiego w całej treści przyjęty został, przezco wnioski Posła Ruczki i Posła Wodzickiego uchylone zostały, wniosek zaś Posła Ławrowskiego upadł.

Na wniosek Posła Potockiego posiedzenie do godziny szóstej wieczorem odroczone zostało.

Wieczorne posiedzenie rozpoczęło się tym samym sposobem, jak przed południem o godzinie pół do siódmej wieczorem.

Sprawozdawca komisji specjalnej Poseł Rogawski odczytał z porządku dziennego wniesienia Posłów Borkowskiego, Bętkowskiego i Seidlera, następującej treści.

- 1) „Wniosek Alexandra Dunina Borkowskiego Posła lwowskiego:
Sejm uchwali nietykalność i nieodpowiedzialność Posłów.
Lwów 16. kwietnia 1861.

Aleksander Dunin Borkowski.“

- 2) „Naglący wniosek Posła Wielickiego Dra. Bętkowskiego.

Wysoka Izba wyrzeka dzisiaj zasadę:

Żaden Poseł nie może być odpowiedzialnym prawom istniejącym za to wszystko, co w Izbie mówi i czyni, ani w czasie trwających obrad sejmowych ani na przyszłość.

Dr. Bętkowski, Poseł Wielicki.“

- 3) „Wniosek Posła sejmowego z Białej Jędrzeja Seidlera:

Względem nieodpowiedzialności i niedotykalności (Unverantwortlichkeit und Unberührbarkeit) Posła sejmowego, zarazem

względem publikowania obrad i uchwał sejmowych w gazetach bez przeszkody.“

Sprawozdawca Poseł Rogawski postawił następujący wniosek:

„Prześwietna Izba raczy uchwalić i poddać pod Najwyższą Sankeyę następującą ustawę:

§. 1. Członek Sejmu nie może być za swoje czynności, czy to w Sejmie, czy w Wydziale sejmowym, sądownie poszukiwanym, ani w jakikolwiek sposób do odpowiedzialności pociągany.

§. 2. Członek Sejmu nie może być od dnia, w którym ogłoszone zostanie zwołanie Sejmu, przez cały przeciąg posiedzeń bez wyraźnego przyzwolenia Sejmu, sądownie poszukiwanym, ani aresztowanym, wyjąwszy w razie schwywania na gorącym uczynku.

§. 3. Sejmowi przysłuży prawo zażądać uwolnienia członka uwięzionego.

§. 4. Swobodne ogłaszanie czynności sejmowych, za pomocą druku i innych środków rozpowszechnienia jest dozwolone — dla tego przesyłający, drukarz, wydawca i nakładca nie mogą być pociągani do odpowiedzialności, ani też karani zaborem pisma.“

Na wniesioną poprawkę Posła Zyblikiewicza uchwalono jednogłośnie następującą ustawę poddać pod Najwyższą sankeyę:

§. 1. „Członek Sejmu nie może być za swoje czynności czy to w Sejmie, czy w Wydziale sejmowym poszukiwanym, ani w jakikolwiek sposób do odpowiedzialności pociągany.

§. 2. Członek Sejmu nie może być od dnia, w którym ogłoszone zostanie zwołanie Sejmu, przez cały przeciąg posiedzeń bez wyraźnego przyzwolenia Sejmu poszukiwanym ani aresztowanym, wyjąwszy w razie schwywania na gorącym uczynku.

§. 3. Sejmowi przysłuży prawo zażądać uwolnienia członka uwięzionego.

§. 4. Swobodne ogłaszanie czynności sejmowych za pomocą druku i innych środków rozpowszechnienia — jest dozwolone, dla tego przesyłający, drukarz, wydawca i nakładca, nie mogą być pociągani do odpowiedzialności, ani też karani zaborem pisma.“

Sprawozdawca komisji specjalnej Poseł Smarzewski odczytał z porządku dziennego wniesienie Posła Krzeczunowicza następującej treści:

W n i o s e k.

Zważywszy, że dotychczasowe siły pomocnicze i kancelaryjne Wydziału Stanowego nie są w stanie podolać pracom, jakie spadną na Wydział krajowy z powodu jego znacznie rozszerzonego zakresu działania, zważywszy dalej że dziś nie jesteśmy w stanie obliczyć, ile tych sił Wydział krajowy potrzebować będzie, uchwała Zgromadzenie sejmowe dać Wydziałowi krajowemu upoważnienie do tymczasowego przybrania urzędników pomocniczych i kancelaryjnych w miarę potrzeby, również do opędzenia z funduszków krajowych wszelkich wydatków na wynagrodzenie wspomnianych urzędników i na inne potrzeby Wydziału krajowego.

Sejm zastrzega sobie jednak stanowcze uchwalenie stałego Etatu urzędników Wydziału.

Lwów dnia 22. kwietnia 1861.

Krzeczunowicz.

Sprawozdawca komisji specjalnej Poseł Smarzewski wniósł:

W y s o k i S e j m u c h w a l i :

I. Upoważnić Wydział sejmowy:

1) do przybrania tymczasowo urzędników pomocniczych i kancelaryjnych w miarę potrzeby;

2) do opędzenia z funduszków krajowych wszelkich wydatków na wynagrodzenie wspomnianych urzędników i na inne potrzeby Wydziału.

II. Sejm zastrzega sobie stanowczo uchwalenie stałego Etatu urzędników Wydziału.

Wniosek sprawozdawcy komisji specjalnej Posła Smarzewskiego w zupełności jednogłośnie przyjętym został.

Sprawozdawca komisji specjalnej Poseł Dietl odczytał wniesienie następującej treści:

W n i o s e k.

Zważywszy, że komisya z Rektora i Professorów Uniwersytetu Krakowskiego złożona, a w miesiącu listopadzie 1860 r. przez owoczesnego Ministra Stanu do Wiednia powołana, uznała niezbędną potrzebę, zaprowadzenia w tymże Uniwersytecie wykładów naukowych w języku polskim, i jednomyślnie uczyniła wniosek, żeby we wszystkich wydziałach Uniwersytetu i we wszystkich przedmiotach był język tenże językiem wykładowym;

że ta komisya wykazała, iż przeprowadzenie tego wniosku żadnej trudności nie ulega, bo na kandydatach zdolnych, a nawet znakomitych po polsku wykładać umiejących niezbywa;

że pomimo tych wniosków reskryptem W. Ministerstwa Stanu z dnia 13. lutego 1860 zarządzeniem zostało, żeby w Wydziale prawa, znaczna część przedmiotów, mianowicie: prawo cywilne, prawo karne, prawo wekslowe i handlowe, oraz prawo postępowania sądowego, tudzież we wszystkich trzech wydziałach świeckich, wszystkie przedmioty nadobowiązkowe tak zwane „Collegia publica“ w języku niemieckim wykładane były; że według postanowienia Najjaśniejszego Pana z dnia 9. lutego na przyszłość każdy Uniwersytetu tego professor, chociaż do wykładów niemieckich zobowiązany, język polski dokładnie znać powinien i żeby wykłady w tym języku jak najrychlej, jeżeli można już od bieżącego półrocza letniego się rozpoczęły;

że pomimo wniosku Senatu akademickiego w miesiącu marcu r. b. Wysokiemu Ministerstwu Stanu przedłożonego, ażeby professorowie po polsku mówić i wykładać nieumiejący, już od bieżącego półrocza letniego, uzdolnionymi przez tenże Senat przedstawionymi rodakami zastąpieni byli, wniosek ten reskryptem zawieszonym został przez odroczenie tego przedmiotu do następnego roku szkolnego, i niektórym do wy-

kładów niemieckich zobowiązanym, lecz polskiego języka nieumiejącym, dalszy pobyt w Uniwersytecie Krakowskim zabezpieczono,

że reskrypt ten wyszedł nie od JW. Ministra Stanu, lecz od byłego Ministerium Oświecenia;

zważywszy, że reskrypt ministeryalny, sprawy językowej Uniwersytetu Krakowskiego dotyczący, na postanowieniu Najjaśniejszego Monarchy z dnia 9. lutego 1860 oparty, tak ważny i cały kraj obchodzący, dotychczas w żadnym Dzienniku rządowym ogłoszonym nie został;

Izba Poselska uchwalić raczy:

1) ażeby od następnego roku szkolnego, to jest, od dnia 1. października 1861, język polski we wszystkich wydziałach Uniwersytetu Krakowskiego, i we wszystkich przedmiotach bez wyjątku niezawodnie był zaprowadzonym;

2) dopóki ta uchwała nie otrzyma Najwyższej sankcyi, żeby wszyscy profesorowie, dokładnie po polsku nieumiejący, w duchu Najwyższego postanowienia z dnia 9. lutego 1861, i zgodnie z wnioskiem Senatu akademickiego z dnia 20. marca 1861 r. profesorami język polski dokładnie znającymi zastąpieni zostali;

3) żeby reskrypt Wysokiego Ministerstwa Stanu z dnia 13. lutego 1860 r. w Dziennikach Państwa i rządowych ogłoszony został.

We Lwowie dnia 20. kwietnia 1861.

Dr. Bartymowski m. p., Rektor Uniwersytetu Krakowskiego. *Dr. Józef Dietl m. p.* Profesor i Dziekan Wydziału lekarskiego. *Leon Skorupka m. p.*, Poseł Krakowski.

Walery Wielogłowski m. p., Poseł gmin wiejskich.

Poseł *Dietl* jako sprawozdawca komisji przedstawił następujący wniosek:

„S e j m   u c h w a l i

1) ażeby od następnego roku szkolnego, to jest od 1. października r. b. język polski we wszystkich trzech Wydziałach świeckich Uniwersytetu Krakowskiego i we wszystkich przedmiotach bez wyjątku był zaprowadzonym;

2) ażeby dopóki ta uchwała Sejmowa nieotrzyma Najwyższej sankcyi, wszyscy profesorowie, dokładnie po polsku nieumiejący, według postanowienia Najjaśniejszego Pana z dnia 9. lutego 1861 r. profesorami język polski dokładnie znającymi, zastąpieni zostali;

3) ażeby reskrypt Wysokiego Ministerstwa Stanu z dnia 13. lutego 1861 r. zarządzający zaprowadzenie języka polskiego w wykładach Uniwersytetu Krakowskiego w dziennikach Państwa i rządowych ogłoszony został.

4) Uskutecznienie tych uchwał sejmowych, poleca się Wydziałowi sejmowemu.“
Wniosek w całej treści jednogłośnie przyjętym został.

Wdalszym ciągu odczytał tenże sprawozdawca następujące wniesienie:

W n i o s e k.

Przy organizacyi zakładów naukowych przez komisarzy trzech opiekuńczych dworów Rzeczypospolitej krakowskiej w roku 1833, uznano za konieczne dla podniesienia przemysłu krajowego ustanowić Instytut techniczny. Tej myśli praktycznej i potrzebom kraju odpowiadającej, poświęcono nawet Liceum Świętej Barbary, które zniesiono, aby jego funduszami podnieść zamierzony Instytut. Jakoż Kraków ze swego położenia najstosowniejsem jest miejscem do utrzymania wyższego Zakładu technicznego.

Nieobliczone bogactwa w minerałach zalegają w łonie tej części ziemi naszej, a niema dotąd ludzi specjalnie wykształconych, którzyby z tego skarbu korzystać umieli. Sami tylko przybysze, a po największej części Niemcy i Żydzi z Prus, nabywają za małe wkupne prawo szukania i wydobywania tych wewnętrznych ziemi produktów.

Ziąd zaś podwójnej doznajemy straty i szkody; raz iż obce spekulanty bogactwa kraju naszego rabują; powtóre, iż posługując się w pracy ręcznej ludem naszym, każą czystość jego duszy i języka cudzoziemskim obyczajem i mową.

C. k. Rząd dzisiejszy, po przyłączeniu byłej Rzeczypospolitej krakowskiej do królestwa Galicyi, zamiast rozwinąć skuteczną na oświatę działalność szkoły technicznej, i podnieść ją do rzędu wyższych zakładów tego rodzaju, zamyśla o zwinięciu dzisiaj już istniejącej instytucyi, a zaprowadzeniu w jej miejsce szkoły realnej, która dla kraju żadnej nie przyniesie korzyści, a pozbawi go owszem potężnego środka, szerzącego użyteczną gałęź oświaty.

Domyślić się łatwo iż c. k. Rząd podwójne ma w tem zamiary; najprzód, iż chciałby oszczędzić na kosztach utrzymania szkoły technicznej, a co ważniejsze jeszcze, zmusić uczniów naszych do czerpania nauki w Zakładach innych miast niemieckich lub w stolicy Państwa.

Już pod pierwszym względem zaprowadzono zmiany, instytutowi technicznemu nader szkodliwe, albowiem gdy za Rzeczypospolitej miał zakład techniczny profesorów stałych, i pomimo tanności owczesnej produktów przyzwoicie płatnych, to dzisiaj pod pretextem zaprowadzenia przyszłej reorganizacji tego instytutu c. k. Rząd wynadgródzenie wszystkich profesorów do $\frac{3}{5}$ dawniej pobieranej pensyi zniżył i tylko za prowizoryjnych uważa.

Z tak biednej dotacyi żaden z profesorów wyżyć nie może, musi więc po za obrębem szukać w pracy prywatnego nauczycielstwa zarobku, na czem oczywiście szkoła cierpi.

Co do drugiego względu chciałby c. k. Rząd mylne swoje twierdzenie nieużyteczności szkoły technicznej, usprawiedliwić małą liczbą uczniów.

Pozorna ta przyczyna, jaką c. k. Rząd głębsze swoje plany osłania, upada pod dowodem następujących cyfer, które przekonać zdołają, iż pomimo starań c. k. Rządu, aby w Krakowie szkołę techniczną upośledzić, liczba uczniów jej wzrasta w uderzającym postępie; i tak było uczniów uczęszczających do szkoły technicznej:

w roku 1835	.	.	.	.	25.
" 1836	.	.	.	.	56.
" 1840	.	.	.	.	133.
" 1850	.	.	.	.	271.
" 1860	.	.	.	.	410.

Wnioskodawcy przedstawiając Wysokiej Reprezentacji krajowej rzeczywisty stan rzeczy, mniemają, iż jest w interesie i dobra kraju i w powołaniu Sejmu odnieść się do Ministeryum Oświecenia publicznego w Wiedniu:

1. Aby szkoła techniczna w Krakowie zamiast być zniżoną do rzędu szkół realnych, była podniesioną do rzędu wyższych Instytutów technicznych i aby przyłączonym do niej był Wydział nauk górniczych, oraz szkoła dla rzemieślników, gimnastyka, szkoła jeźdźstwa konno i pływania, tak, jak się to praktykuje za granicą przy wszystkich prawie szkołach technicznych;

2. aby ta wyższa organizacya zaraz zaprowadzoną być mogła przez zamianowanie stałych i uzdolnionych profesorów, w języku polskim wykładać mogących, o których przy ogłoszeniu konkursu wystarać się będzie łatwo;

3. aby tymczasowo zastępujący profesorowie wynadgródzenie całkowite pobierali, a tem samem byli w możności, poświęcenia się wyłącznie obowiązkom swego stanu, i nie byli zmuszeni, szukać po za szkołą zarobku.

Lwów dnia 21. kwietnia 1861 r.

Dietl Józef m. p., Franciszek Paszkowski m. p., Nikodem Bętkowski m. p. Posel z Wieliczki, Wincenty Kirchmayer m. p., Mikołaj Zyblíkiewicz m. p., Józef Piasecki m. p., A. Benoe m. p., Walery Wielogłowski m. p. Posel gmin Kraków, Mogiła i t. d., Leon Skorupka m. p. Posel Krakowski, Karol Rogawski m. p., P. Gorlicki m. p., Dr. Symeon Samelson m. p. Posel z Krakowa, Bartymowski m. p.

Dalej przedstawił wniosek następującej treści :

Komisya specjalna, uwzględniająca ważność tego przedmiotu wnosi :

Sejm uchwali, ażeby Wydział sejmowy, po rozeznaniu tej sprawy, uczynił potrzebne ku jej załatwieniu kroki.

Wniosek ten jednogłośnie przyjętym został.

Następujące posiedzenie Xiążę Marszałek w porozumieniu się z Wysoką Izbą, na dzień 25. kwietnia 1861 r. o godzinie 10 przed południem przeznaczył.

P o r z ą d e k   d z i e n n y

na dzień 25. kwietnia 1861.

1. Odczytanie protokołu posiedzenia z dnia 24. kwietnia 1861.
2. Sprawozdanie wyboru Posłów.
3. Wniosek o katastrze.
4. Wniosek względem zmian w statucie i ustawie wyborczej.
5. Wniosek względem polepszenia bytu materyalnego naszego duchowieństwa.
6. Wniosek względem ustawy gminnej.
7. Wniosek względem zaprowadzenia ustnego postępowania w sądownictwie.
8. Wnioski inne przez Wydział specjalny wygotowane.

Posiedzenie o godzinie w pół do dziewiątej wieczorem zamkniętem zostało.

We Lwowie dnia 24. kwietnia 1861.

L. Sapięha m. p.

Zygmunt Zatwarnicki
sekretarz m. p.

Kazimierz Grocholski
sekretarz m. p.